

Prof. dr Sadmira Karović, Vanredni profesor za krivičnopravnu naučnu oblast, Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, zaposlen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Stalni edukator u JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, karovic.s@hotmail.com

SUBJEKTIVNI OSJEĆAJ PRAVA I PRAVO KROZ PRIZMU KRIVIČNOG PRAVA

U svakodnevnoj komunikaciji, u različitim tematskim raspravama veoma često se spominje pravo u kontekstu različitih društvenih odnosa i životnih situacija, posebno kada je u pitanju institucionalna (državna) krivičnopravna reakcija na inkriminirajuća ponašanja pojedinaca ili određenih grupa/skupina, gdje svako iz svog ugla promatranja pokušava da prepozna ili subjektivno „utvrdi“ postojanje ili nepostojanje krivice. Građani formiraju i iznose svoje mišljenje, stavove i subjektivnu percepciju o određenim aktuelnim događajima, procesima, osobama i određenim okolnostima, s obzirom da su i oni sami aktivni i pasivni akteri ili sudionici različitih društvenih događaja. Opšta javnost sa razlogom očekuje adekvatnost zakonske norme i reakcije na kriminalitet od strane nadležnih organa, subjekata i agencija za sprovođenje zakona, ali veoma često se proizvoljno ili olako donose zaključci i određene procjene bez dovoljno stručnog znanja i vještina, odnosno zbog nepoznavanja krivičnopravne materije, tačnije standarda dokazivanja, koji po prirodi stvari moraju biti zadovoljeni u svakom konkretnom krivičnom slučaju. Nepoznavanje značenja, pogrešno poistovjećivanje pojmova (npr. pritvor i zatvor, osnovi sumnje i osnovana sumnja i dr.) i njihovo korištenje u pogrešnom kontekstu, može dodatno stvoriti konfuziju i pogrešnu subjektivnu percepciju. Također, nesmiemo zaboraviti ili ignorisati osnovno krivično/procesno načelo, presumpcija nevinosti (*in dubio pro reo*) što svakako obavezuje na poštivanje osnovnih ljudskih prava i sloboda svakog pojedinca, a koja se praktično operacinaliziraju kroz adekvatnu primjenu kataloga prava i univerzalnih garancija osumnjičenog, odnosno optuženog lica u krivičnom postupku. Dakle, svako prejudiciranje, hipotetičko zaključivanje, odnosno donošenje određenih subjektivnih zaključaka i (ili) procjena o određenoj krivičnoj stvari i involviranim licima, nije prihvatljivo, cijeneći da takvo ponašanje i odnos može da proizvede izuzetno negativne posljedice. **Pravna sigurnost se zasniva na vladavini prava**, odnosno na dosljednoj primjeni zakona, tako da je i zakonodavac propisao restriktivne zakonske uslove u vezi utvrđivanja postojanja krivičnog djela i krivice od strane nadležnih procesnih subjekata, te u konačnici donošenje ispravne i zakonite odluke od

strane suda kojom se konkretna krivična stvar rješava. Zakonodavac je u zakonima o krivičnom postupku na svim nivoima u Bosni i Hercegovini, propisao djelovanje nadležnih procesnih subjekata, njihova prava i dužnosti, njihov međusobni (inter)aktivni odnos sa jasno izraženom intencijom obezbjeđenja zakonitog postupanja i sprečavanja samovoljnog postupanja, odnosno sprečavanja različitih oblika zloupotrebe od strane lica kojima su povjerena javna ovlaštenja na planu rješavanja krivičnoprocesnog zadatka. Međutim, u određenim raspravama, nerijetko se poistovjećuje ili pretpostavlja, tj. stavlja znak jednakosti između apsolutne i pravosudne istine što je sasvim pogrešno i po prirodi stvari upućuje na pogrešne zaključke i donošenje određenih subjektivnih stavova (kritike, osude, nezadovoljstvo, razočarenje, stanje beznađa i dr.) o određenim događajima i licima. Također, sve dok se odlukom suda određena krivična stvar ne riješi, neprihvatljivo je da se olako donose zaključci, procjene ili kreiraju prijevremeno subjektivni (lični) stavovi o određenim događajima, procesima i licima koja su uključena u određene aktivnosti. Naime, nasmijemo zaboraviti da građani veoma često donose određene lične zaključke i procjene, te u konačnici kreiraju subjektivnu percepciju o određenom događaju i licu na osnovu nedovoljno informacija i podataka, ili svoj subjektivni osjećaj prava zasnivaju na netačnim, pogrešnim ili nepotpunim saznanjima (informacijama i podacima), što svakako neposredno utiče na iskrivljenu subjektivnu percepciju. Eventualna stigmatizacija određenih lica nastala kao posljedica neutemeljenog subjektivnog osjećaja prava zasnovanog na netačnim, pogrešnim ili nepotpunim saznanjima (informacijama i podacima), ima određene negativne posljedice za pojedinca promatrano sa aspekta poštivanja njegovog ličnog integriteta, dostojanstva i sistema moralnih vrijednosti u određenoj lokalnoj zajednici. Iako je kod građana kažnjavanje prva asocijacija na krivično pravo, odnosno primjena represije, neophodno je naglasiti i preventivnu komponentu savremenog krivičnog prava (opšta i posebna/specijalna prevencija). S druge strane, krivičnim pravom se štite najvažnija dobra i vrijednosti, tako da krivičnopravna reakcija slijedi kada se iscrpe sve pravne, odnosno zakonske mogućnosti drugih grana prava (radno pravo, porodično pravo, građansko pravo i dr.). Također, značajno je navesti da sve uočene i utvrđene nepravilnosti u različitim segmentima ljudskog djelovanja, nisu istovremeno po automatizmu i krivično djelo, već isključivo određena ponašanja čovjeka koja je zakonodavac propisao kao krivično djelo. Određenost krivičnog djela u zakonu je element objektivne prirode kompleksnog pojma krivičnog djela, tako da svako eventualno „podvođenje“ određenih ponašanja ili analogija je zabranjeno u savremenom krivičnom pravu.

S tim u vezi, moramo iskazati poseban senzibilitet prilikom pravne kvalifikacije određenog ponašanja ili djelatnosti čovjeka i korištenja određenih pravnih pojmova (instituta) u savremenim uslovima življenja, posebno u javnom prostoru gdje je jako brz protok informacija i podataka. Moramo biti svjesni kao društveno odgovorni i savjesni građani da svako proizvoljno ili olako postupanje, odnosno svaka iznesena netačna ili polutačna informacija, nepotpuna informacija ili pogrešan zaključak ili loša/neadekvatna procjena veoma brzo i jednostavno u kratkom vremenskom periodu dolazi do velikog broja korisnika u javnom prostoru (mediji, internet i dr.). Eventualna (moguća) stigmatizacija pojedinca u određenoj lokalnoj zajednici, na ovaj način proizvodi dugoročno štetne posljedice u odnosu na to lice. Pored navedenog, lica koja ne posjeduju određena znanja i vještine iz pravne struke, zbog nepoznavanja materije, „laičkim“ promatranjem određenih događaja i procesa oko sebe u svakodnevnom realnom životu, mogu kreirati pogrešne subjektivne stavove, odnosno stvoriti pogrešnu percepciju. Iz naprijed navedenih razloga, u svakodnevnom životu (pre)poznajemo raskol između, s jedne strane subjektivne percepcije prava, i s druge strane, prava u smislu dosljedne i adekvatne primjene zakona od strane nadležnih krivičnoprocesnih subjekata. Također, poistovjećivanje apsolutne istine i utvrđenog činjeničnog stanja na pouzdan i nesumnjiv način (van razumne sumnje) nije prihvatljivo, odnosno sasvim je pogrešno jer uglavnom stvara raskol između očekivanog i realnog (utvrđenog) stanja.